

BAKI DÖVLƏT UNIVERSİTETİ
İLAHİYYAT FAKÜLTƏSİNİN

ELMİ
MƏCMUƏSİ

№ 13 APREL (NİSAN) 2010

QURAN VƏ RƏVAYƏTLƏRDƏ TÖVBƏ VƏ ƏFV TƏLƏB ETMƏ MƏSƏLƏSİ

Muhamməd Əli CƏHDİ

Allahın geniş rəhmət və şəfqət nişanələrindən biri də tövbə bərəkəti və onun Allah tərəfindən qəbul edilməsidir. Tövbə, günahdan uzaqlaşb onu tərک etmək, Allaha tərəf dönmək və Allah hüzurunda üzr istəmək deməkdir.

Quranda, Allahın müqəddəs zati, yəni varlığı 91 dəfə həm də gəfur, yəni bağışlayan kəlməsi ilə və 5 dəfə gəffar yəni daha çox bağışlayan sözü ilə qeyd olunmuşdur. Bir çox ayələrdə xalq dəvət olunub ki, tövbə edib Allahdan üzr istəsinlər və əfv olunmalarını xahiş etsinlər. Tövbə və onun qəbul olunması ilə əlaqədar 80 dəfədən çox söz deyilmişdir.

Tövbə edib üzr istəmək isə üç növdür. Bəzi vaxtlar üzr istəyən şəxs deyir: Mən filan işi əsla etməmişəm. Bəzi vaxtlar deyir: Mən bu işi filan səbəbdən etmişəm. Bəzi vaxtlar isə deyir: Mən bu işi etmiş, lakin yanılmışam və pis eləmişəm, indi də elədiyimə peşmanam. Bu, tövbə deməkdir.

"و الذين اذا فعلوا فاحشاً او ظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفروا لذنوبهم" (Ali İmran-135)

Günahdan uzaq duranların bir işarət və nişanəsi də budur ki: Hər vaxt pis və bəyənilməz işə qarışsalar, yaxud özlərinə zülm etsələr, Allahı xatırlayıv və öz günahları üçün Allahdan əvf və bağışlanmalarını xahiş edərler.

"قل يا عبادى الذين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعاً انه هو

الغفور الرحيم" (Zümr – 53-1)

De ki, ey mənim bəndələrim, israf edib özünü zülm etmişsiniz. Allahın rəhmətindən umudunuzu kəsməyiniz ki, Allah bütün günahları bağışlayar və olduqca bağışlayan və mehribandır.

Bu ayədə deyilənlər, o cümlədən "mənim bəndələrim", "umudunuzu kəsməyiniz", "Allahın rəhməti", "bütün günahların bağışlanması", "Allahın bağışlayan və mehriban olması" bütövlükdə bunu göstərir ki, əfv xahiş etmənin və tövbənin qəbul olunmasının Allah hüzurunda nə qədər böyük və geniş fəzası yaxud yeri vardır. Xüsusilə də "mənim bəndələrim" ifadəsi

göstərir ki, pis-yaxşı hər nə vardır Allahın bəndəsidir və Allah onlara elə mehribandır ki, onları öz bəndələri deyər səsləyir.

Demək bağışlanmaya və əfvə ümid bağlamağın fəzası olduqca geniş və böyükdür.

"و هو الذى يقبل التوبه من عباده و يعفوا عن السيئات و يعلم ما تفعلون" (Şura – 24)

(Allah o kəsdir ki, bəndələrin tövbəsini qəbul edər və onların günahını bağışlayar və hər nə edərsəniz ondan xəbərdardır).

"افلا يتوبون الى الله و يستغفرونه و الله غفور رحيم" (Maidə-74)

(Məgər onlar Allaha tövbə edib Ondan bağışlanmalarını istəməyəcəklər? Allah ki bağışlayandır, rəhm edəndir!).

Bu ayədə Allah insanları təkid mənası daşıyan inkar sualı ilə tövbəyə dəvət edir. Burada iki sifəti, "ğəfur" və "rəhim" sifətlərini qeyd etməklə onların həssas və mehribanlıq hissələrini hərəkətə gətirir ki, bəlkə də Allaha doğru qayıtsınlar və tövbə suyu ilə öz günahlarını yusunlar və beləliklə də tövbə işiği altında öz insani kəmal və üstünlüklərini artırınsınlar.

Tövbə və günahlardan uzaq durmaq ilə əlaqədar rəvayətlərin tədqiq və təhlili göstərir ki, düzgün tövbənin beş sütunu vardır:

1. Günahı tərək etmək; 2. Keçmiş günahlardan peşmanlıq duymaq; 3. Günahı tərək etməyə qərar qəbul etmək; 4. Allahın və xalqın haqqını qaytarmaqla günahların qarşılığını ödəmək; 5. Dil və söz ilə tövbə edib əfv tələb etmək.

Allah buyurur:

"توبوا الى الله توبه نصوحاً" (Təhrim-7)

(Allah dərgahında (qapısında) nəsuh tövbəsi ediniz).

İmam Sadiq buyurur:

"هو الذنب الذى لا يعود فيه ابداً"

(O (nəsuh tövbəsi) bir daha o günaha dönməmək deməkdir).

İmam Əli (ə) buyurur:

"ندم بالقلب و استغفار باللسان و القصد على ان لا يعود" (Biharül-ənvar-2)

(Ürəkdən peşman olmaq və dil ilə üzr istəmək, günahı tərək etmək üçün ciddi, habelə davamlı qərar verməkdir).

Bəzi vaxtlar günahların qarşılığını ödənilməsi elə bir mərhələyə çatar ki, əski günahları yaxşılığa çevirmək lazım olar. Bu o deməkdir ki, günahların təsirini yalnız göndən silmək deyil, bəlkə yaxşı əməllərin parlaq təsirini onun yerinə qoymaq lazımdır.

"إلا الذين تابوا من بعد ذلك واصلحوا" (Ali İmran-89)

(Yalnız bundan sonra tövbə edib islahə və ödəməyə müraciət edənlərdən başqa).

İmam Sadiq (ə) buyurur ki, hər bir qrupun özünə aid tövbə növü vardır. Xüsusi və üstün bəndələrin tövbəsi Allahı unuduqları və Allahdan başqasına üz çevirdikləri anlardan başlayır. Ümumxalq tövbəsi isə günahlardan tövbə etməkdir (s.347-11 c.3).

Bu da bir həqiqətdir ki, Allah o adamların tövbəsini qəbul edər ki, bəyənilməz və pis işi nadanlıq, bilməməzlik üzündən yetirmiş və həmin əməlin pis olduğunu anlayan kimi, vaxt itirmədən tövbə edirlər və Allah onları bağışlayar. Çünki Allah bilən və xalqın işlərindən agah olandır.

Bütün ömrünü səhv və yanlış əməllər ilə keçirən şəxs pldüyünü hiss etdiyi zaman peşman olub desə ki, indi tövbə edirəm, onun tövbəsi qəbul olmayacaqdır.

"انما التوبه على الله للذين يعملون السوء بجهالة ثم يتوبون من قريب فأولئك يتوب الله عليهم حكيمًا و

ليست التوبه للذين يعملون السيئات حتى اذا حضر احدهم الموت قال انى تبت الأن" (Nesa, 17-18)

(Tövbənin qəbul olunma imkanı və genişliyi o qədərdir ki, günah edənlər tövbə edib, Allahın şəfqətinə və bağışlayacağına ümid edə bilərlər).

"لا تقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعاً انه هو الغفور الرحيم" (Zümrə-53)

Bu ayə aydın şəkildə izah edir ki, tövbə qapısı hamının üzünə açıqdır, əlbəttə, dediyimiz qədər. "Vəhşi", yəni Həmzənin (ə) qatili həmin ayəni eşidən kimi Peyğəmbərin (s) xidmətinə getdi və tövbə etməyə başladı. Peyğəmbər həzrətləri onun tövbəsini qəbul etdi, lakin ona buyurdu: Gözümün önündən itil, çünki mən sənin üzünə baxa bilmirəm və hər yerdə Allahdan qorx və xalq ilə gözəl, habelə xoş hərəkətlə davran və hər zaman günah işlərdən uzaq ol, yaxşı əməl və iş gör ki, həmin günahı məhv etsin və ümumiyyətlə, islam, hətta işkəncə verənlərin ağır cəzalarına baxmayaraq, Allaha dönüş qapısını kimsənin üzünə bağlamamışdır.

"ان الذين فتنوا المؤمنين و المؤمنات ثم لم يتوبوا فلهم عذاب جهنم" (Buruc-10)

(İnamlı kişi və qadınları bəlaya düşər edib, sonra da tövbə etməyənləri cəhənnəm əzabı gözləyir).

Bu ayə işkəncə verənlərin də tövbəsinin qəbul olunmasından xəbər verir. Allahın məhəbbət və şəfqəti tövbə edənlər üçün özəldir. Başqa bir ayədə deyilir ki, Allah tövbə edib, hidayət yoluna gələnleri sevər:

"ان الله يحب التوابين" (Bəqərə-222)

(Allah (günahlardan) tövbə edənləri, (təmiz və) pak olanları sevər).

İmam Baqir (ə) buyurur: "Bir kişi gecə qaranlığında öz səfər yeməyi və dəvəsini itirdikdən sonra onu tapdıqda nə qədər sevinərsə, Allah tövbə edəni ondan daha çox sevindirər" (s.435-2c.-4).

"التائب حبيب الله"

(Peyğəmbər tövbə edənlər haqqında belə demişdir: Tövbə edən Allahın dostudur).

İslam tövbə üçün gecikənləri qınayır və insanın hər an tövbəni düşünməsinə buyurur və "tubu-tövbə edin" əmri ilə onu tövbə üçün tələsməyə dəvət edir. Buna görə də demək olar ki, tövbədə gecikmək Allah əmrini təxirə salıb gecikdirmək deməkdir və belə bir şəxs hər an Allah əmrini tərk edən biri kimi hesab olunur. Möminlər mövlası Əlidən (ə) belə bir rəvayət edilmişdir:

"لا تكن ممن يرجوا الا خيره بغير العمل و يجى التوبه بطول الامل" (Hekmət-150)

(O kəslərdən olma ki, heç bir iş görmədən, yəni əməlsiz olaraq axirət xoşbəxtliyini ümid edərək, tövbəni uzun-uzadı arzular ilə gecikdirib təxirə salan kəslərdən olma. Tövbəni gələcəyə saxlayan şəxsin dini və inamı yoxdur. Diqqət etmək lazımdır ki, Fironun boğulduğu vaxt etdiyi tövbə qəbul olunmadığı kimi, ölüm ayağındakı edilən tövbənin də faydası və xeyri olmayacaq).

Ölüm ayağında tövbə edənlərin tövbəsinin qəbul olunmayacağı haqqında Quranda belə deyilir:

"ليست التوبه للذين يعملون السيئات حتى اذا حضر احدهم الموت قال انى تبت الان" (Nesa-18)

(Günah işlər görməkdə davam edərək ölüm yetişən anda: "Mən indi tövbə etdim" – deyənlərin və kafir olaraq ölənlərin tövbəsi qəbul olunmaz).

Məhəmməd Həmədəni deyir: Həzrəti Rzadan (ə) soruşdum ki, Allah Fironu nə üçün boğdu, halbuki, o iman gətirdi və tövhidə yəni Allahın birliyinə öz dili ilə etiraf etdi? O Həzrət buyurdu: Firon əzab və əziyəti gördükdə iman gətirdi və belə bir vaxtda gətirilən iman qəbul olunmaz hesab edilmişdir (s.23, 6c., 2).

Müxtəlif rəvayətlərdə bildirilir ki, mömin insan bir günah istədikdə, ona yeddi saat fürsət verilir ki, bu yeddi saatın içərisində tövbə etsin. Həmin müddət içərisində tövbə edirsə, onun günahı onun əməllərinin qovluğunda qeyd edilməz. Bəzi rəvayətlərdə yeddi saat yerinə səhərdən gecəyə qədər qeyd olmuşdur. İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"ان العبد اذا اذنب ذنباً اجل من غدوه الى الليل فان استغفر الله لم يكتب عليه" (4, II, 437)

(Bəndə əgər bir günah iş görmüşsə, ona səhərdən gecəyə qədər vaxtı və fürsəti vardır və həmin müddət ərzində Allah qapısında ədv tələb edərsə, o günah onun üçün yazılmaz).

Tövbə və onun qəbul olunması Allahın nadir və əvəzsiz nemət və məhəbbətindəndir. Həqiqi və düzgün tövbə günah işləmiş insanı elə bir hala gətirə bilər ki, sanki o, əslində heç bir günah etməmişdir.

İmam Baqir (ə) buyurur:

"التائب من الذنب لمن لا ذنب له" (4, II, 435)

(Günah üçün tövbə edən şəxs günahsız bir kimsəyə çevrilir).

Hər kəsin aşağıdakı dörd xüsusiyyəti, yaxud adəti olarsa, təpədən dırnağa qədər günah içində olsa belə, Allah həmin günahları yaxşılığa və xeyrə dəyişdirər. Həmin xüsusiyyətlər də düz danışmaq, haya etmək və utanmaq, gözəl əxlaqlı olmaq və şükr etmək ruhiyyəsinə sahib olmaqdan ibarətdir.

Həqiqi və düzgün tövbə günahların təsirinə pərdə çəkər və onları aradan qaldırır. Bəndənin həqiqi tövbə etdiyi zaman Allah onu sevər və onun hər iki dünyada günahlarının üstünü örtər. İki mələyin onun üçün qeyd etdiyi bütün günahları onun yadından çıxarar və bədən üzvlərinə vəhy göndərər ki, onun günahlarını gizlədin. Bundan əlavə, onun günah işlətdiyi yer nahiyələrinə əmr edər ki, onun günahlarını örtünüz.

"فيلقى الله حين القاه و ليس شى يشهد عليه بشىء من الذنوب" (4, II, 431)

(Tövbə edən, Allah ilə görüşür, Allah hüzurunda onun günah işlədiyinə şahid keçə bilən heç bir şey qalmaz).

Allah Təhrim surəsinin 8-ci ayəsində həqiqi və düzgün tövbənin nəticələrini belə izah buyurur:

"يا ايها الذين امنوا توبوا الى الله توبه نصوحاً عسى ربكم ان يكفر عنكم سيئاتكم و يد خلكم جنات تجرى من تحتها الانهار يوم لا يخزى الله النبى و الذين امنوا معه نورهم يسعى بين ايديهم و بايمانهم يقولون ربنا اتم لنا نورنا و اغفر لنا انك على كل شى قدير" (Təhrim-8)

(Ey iman gətirənlər! Allaha səmimi-qəlbədən (bir daha günaha qayıtmamaq şərtilə) tövbə edin. Ola bilsin ki, Rəbbiniz günahlarınızın üstünü örtün və sizi (ağacları) altından çaylar axan cənnətlərə daxil etsin. O gün Allah Öz Peyğəmbərini və onunla birlikdə iman gətirənləri xəcil etməz. Onların (iman) nuru (qıl körpüsü üstündə onlara yol göstərmək üçün) önlərindən və sağ tərəflərindən axıb şölə saçarkən onlar belə deyəcəklər: "Ey Rəbbimiz!

Bizim nurumuzu tamam-kamal elə və bizi bağışla. Həqiqətən, Sən hər şeyə qadirsən!).

Məsum İmamdan nəql olunmuşdur ki, Allah tövbə edənlər üçün üç bəxşiş və hədiyyə nəzərdə tutmuşdur ki, onlardan birini göylərin və yerlərin əhalisinin hamısına versəydi, onların hamısı necat tapıb qurtulardılar:

1. Müjdə olsun o kəslərə ki, Allah onları sevir (s.432, 2c, 4) və Allah sevdiyi şəxsə əziyyət verməz.

2. Allah ərşini çəkib daşıyanlar və Allahın əzəmətli ərşinə yol tapanlar tövbə edənlər üçün ədv və bağışlanma tələb edərlər və onlar üçün yüksək məqamlar arzu edərlər (43, 2c., 4).

3. Tövbə edənlərin günahları bağışlanır və Allah onlara rəhm, habelə əmin-amanlıq verir.

"إلا من تاب و امن و عمل عملاً صالحاً فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات و كان الله غفوراً رحيماً"

(Furqan-70)

(Ancaq tövbə edib iman gətirən və yaxşı işlər görənlərdən başqa! Allah onların pis əməllərini yaxşı əməllərə çevirər. Allah bağışlayandır, rəhm edəndir!).

QAYNAQLAR

- 1) Qurani-Kərim.
- 2) Beharül-ənvar. Əllamə Məhəmmədbaqir Məclisi – tərcümə: Əli Dəvani. Tehran, 1364 günəş ili. Darül-kütübi islamiyyə.
- 3) Nəhcül-bəlağə. Seyid Rəzi-tərcümə: Feyzülislam. Tehran, 1370, Feyzülislam nəşriyyatı.
- 4) Üsuli-kafi. Siqətül-islam Əbi Cəfər Məhəmməd ibn Yəqub ibn İshaq Koleyni. Tehran, Əhli beyt əleyhüssəlam mədəniyyət nəşri ofisi.
- 5) Səfinətül-behar. Şeyx Əbbas Qumi. Məşhəd, 1384. Asetani Qüdsi Rəzəvi İslami tədqiqatları fondu.

РЕЗЮМЕ**ВОПРОС ПОКАЯНИЯ И ПРОЩЕНИЯ
В КОРАНЕ И ПРЕДАНИЯХ***Мухаммед Али ДЖАХДИ*

Одним из прощений и милостей Аллаха является покаяние и принятие его Аллахом. Покаяние означает отказ от грехов, возвращение на путь Аллаха и получение прощения от Него.

Покаяние и его принятие считается одним из редких и незаменимых благ Аллаха и, настоящее покаяние так меняет человека, совершившего грех, как будто он в действительности не совершал греха и Аллах любит его и прощает его грехи в обоих мирах.

SUMMARY**THE QUESTION OF REPENTANCE AND
FORGIVENESS IN KORAN AND STORIES***Muhammad Ali Jahdi*

One of kinds of forgiveness and mercy of Allah is repentance and its acceptance by Allah. Repentance means to give up sins, return to Allah and get forgiveness from Him.

Repentance and its acceptance is one of rare and irreplaceable welfares of Allah and real repentance changes a man so that it seems he didn't make sins and Allah loves him and forgives him in both worlds.